
Acehan, A. (2018). Mahmut Dikerdem – Orhan Veli ve Yaprak Dergisi Üzerine. *Uluslararası Folklor Akademik Dergisi*. Cilt:1, Sayı:2, 169 - 185

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 17.05.2018

Kabul / Accepted: 27.08.2018

Araştırma Makalesi/Research Article

MAHMUT DİKERDEM - ORHAN VELİ VE YAPRAK DERGİSİ ÜZERİNE

Abdullah ACEHAN¹

Öz

Edebiyat dünyasının önde gelen yayın türlerinden birisi de dergilerdir. Dergiler ve dergiciliğimiz, Yenileşme Dönemi Türk Edebiyatı'nın gelişmesinde geçmişten bugüne kadar önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bu görevi yerine getiren dergiler kadar bu dergileri çıkaran ve burada yazıları / manzumeleri yayımlanan kişiler de önemli bir işlevi ifâ etmişlerdir. İşte bu kilometre taşı olan dergilerden birisi de Yaprak ismini taşıyan mecmuadır. Orhan Veli Kanık ve Mahmut Dikerdem'in büyük gayret ve fedakârlığıyla yayın dünyasına atılan dergi, kısa ömürlü olmasına rağmen edebiyat tarihinde iz bırakmayı başarmıştır. Garipçilerin önde gelen şahsiyetlerinden olan Orhan Veli'nin hayatının son dönemine rastlayan bu dergi, bir nevi onun son cümlelerinden biri gibi olmuştur. İşte bu çalışma, başlığından da anlaşılacağı üzere Mahmut Dikerdem, Orhan Veli ve Yaprak dergisi üzerine bina edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mahmut Dikerdem, Orhan Veli Kanık, Garipçiler, Yaprak, Şiir, Edebiyat.

¹ Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, aace1968@hotmail.com

Mahmut Dikerdem - Orhan Veli And Leaf Magazine

Abstract

One of the leading publications of the literary world is the magazines. Our magazines and magazines. They have undertaken an important task from the past to the present, in the development of Turkish Literature during the Renovation Period. Those who publish these journals as well as the magazines that perform this task have also performed an important function. This milestone is one of the magazines bearing the name Leaf. Orhan Veli Kanık and Mahmut Dikerdem's great effort and sacrifice, the magazine was launched in the world of publishing, although it was short-lived. This magazine, coinciding with the last period of Orhan Veli's life, one of the leading personalities of the strangers, is kind of like one of his last sentiments. This work is based on Mahmut Dikerdem, Orhan Veli and Yaprak magazine.

Keywords: Mahmut Dikerdem, Orhan Veli Kanık, Strange Current, Leaf, Poem, Literature.

Giriş

Edebiyat dünyası, geçmişten bugüne kadar el yazması, taşbaskı, matbu, dijital vb. materyal türleriyle insanlığa hizmet etmiştir. Bu materyallerden hareketle ortaya çıkan ürünler düşünüldüğünde kitap ve mecmua ilk akla gelenler arasında yer alır.¹ Mecmua veya diğer adıyla dergi / mevkûte, belli aralıklarla çeşitli alanlarda ilgili olarak çıkan süreli yayınlara verilen genel addır (Karataş, 2004: 105). Aynı şekilde maddî kazanç temin etmeyi amaçlayan veya maddî bir hedefi olmayan şekilde de ikiye ayrılırlar. Bu çalışmanın temeli olan dergi, maddî bir kazanç hedefi olmayan, sadece edebiyat ve sanat amacıyla çıkartılmış bir mecmuadır.²

Yaprak; Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat’ın *Varlık*’ta başlayan kalem hayatlarını devam ettirdikleri son dergidir (Cumalı, 1981: 11).³ Ayrıca bu derginin yazar / şâir kadrosunda, Garip üçlüsü yanında, onlarla aynı düşünce dünyasına sahip olan başka şâir veya yazarlar vardır.⁴ İlerleyen günlerde derginin kadrosunda yer alacak olan bu kişiler, kendilerince zamanın şartlarının öyle gerektiğine inandıkları için siyasi yönü olan yazılar/şiirler kaleme almak isterler. Fakat bu amaçlarına uygun bir yayın organı bulamazlar. O yıllarda kendi hayat görüşlerine uygun buldukları iki yayın organı vardır: *Sanat ve Edebiyat* gazetesi ile *Varlık* dergisi. *Sanat ve Edebiyat* gazetesini çıkaran Suut Kemal Yetkin, bazı sebeplerden dolayı *Yaprak*’ta yer alacak kişilere sayfaları kapalıdır. *Varlık* ise yıllardır bildikleri, yazı ve şiirlerini yayımladıkları bir mecmuadır. Ama belli ilkeleri vardır ve bu ilkelere göre “siyasal” sayılabilecek yazılara kapalıdır. İşte derginin ekibi, bu sebebe binaen, her türlü yazıyı yazabilecekleri ve yelpazenin solunda yer alacak bir dergiye duyulan ihtiyaçtan dolayı *Yaprak* dergisinin çıkartılmasına karar verirler (Cumalı, 1981: 11).

¹ Gazeteler de mecmualar grubuna dâhil edilebilir. Çünkü tek farkları gazetelerin günlük yayımlanmasıdır.

² Derginin maddî kazanç temin etmek gibi bir durumunun olmadığı mecmuaya sponsor olan Mahmut Şerafettin Dikerden’den bellidir. Eğer Mahmut Dikerden olmasaydı dergi yayına faaliyetine başlayamayacaktı:

“Mahmut Dikerdem, yepyeni bir beş yüz liralık çıkardı. *Yaprak*’ı çıkarmamız için bana verdi.” (Cumalı, 1981: 11).

³ Çünkü Orhan Veli, bu derginin yayımı sırasında hayata veda eder. Onun için bu üçlünün en son birlikte oldukları yayın organı bu dergidir.

⁴ Bu derginin yayımlanması için ilk görüşmelere başlandığında, bu fikir alışverişlerine ev sahipliği yapan Erol Güneý’in malikânesindeki toplantıya katılanlardan bazıları şunlardır:

“Sabahattin Eyüboğlu, Nusret Hızır, Orhan Veli, Oktay Rifat, Cahit Sıtkı, Melih Cevdet, Necati Cumalı, Nurullah Ataç, Cahit Külebi.” (Anday, 1981: 10; Cumalı, 1981: 11).

Aynı düşünce dünyasını paylaşan bu insanlar, ilk defa bu dergi vasıtasıyla fikir atlaslarını apaçık ortaya sererler. Yani sol dünya görüşüne olan meyillerini, hiç çekinmeden gösterirler. Hiç şüphesiz bunda, yaşanan zamanın şartlarının da inkâr edilmez bir etkisi vardır. Bu sebeple halkçılık, demokrasi ve özgürlük, *Yaprak* çevresinde oluşan bu hâlenin başlıca ilkeleridir. Dergiyi yayımlamak pek kolay olmaz. Epey güçlüklerle karşılaşılır. Bahse konu olan bu ehl-i kalem, *Yaprak* dergisi ve bu dergide izledikleri politikadan dolayı bir süreliğine takibe alınırlar, hatta işlerinden de olurlar (Anday, 1981: 10).

Şu da ifade edilmeli ki *Yaprak*'ın kısa süreli de olsa ortalıkta boy göstermesinde, onda kalem oynatanlar kadar dergiye hem yazı hem de maddî olarak çift yönlü bir değer katan Mahmut Dikerdem'in de inkâr edilmez bir katkısının olduğu muhakkaktır. *Yaprak*, kısa sayılabilecek yayım hayatına rağmen, hem o dönemde adından söz ettiren birçok kalem sahibine ev sahipliği yapmış hem de o devrin genel havası, yaşam şartları ve düşünce sistemi hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmuştur. Derginin yayım hayatına başlaması, kısa süreliğine de olsa bunu devam ettirmesi, hayatın bir gerçeği olan maddi destek olmadan, bazı şeylerin başarılamayacağı realitesini insanoğluna ispatlamıştır.

Mahmut Şerafettin Dikerdem

Aslen Dışişleri Bakanlığı personeli olduğunu bildiğimiz fakat çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Mahmut Şerafettin Dikerdem'in ilgi alanlarından birisi de edebiyattır.⁵ İşte bu ilgi münasebetiyle, *Yaprak* dergisinin yayım

⁵ 1916 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Mahmut Şerafettin Dikerdem, Galatasaray Lisesi ile Hukuk Fakültesi'ni bitirir. Öğrencilik yıllarında Kabataş Lisesi ve Beyoğlu Ortaokulu'nda öğretmenlik yapar. 1939 senesinde Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlar. Muhtelif ülkelerde, başkâtiplik, müsteşarlık ve büyükelçilik görevlerini yerine getirir. 1943 yılında Cenevre Üniversitesi'nde başladığı doktorasını tamamlayamaz. 1946 yılında "Mahmut Şerif" müstearıyla *Akşam* gazetesinde yazmaya başlar. 4 Ekim 1976 tarihinde emekliye ayrılır. 3 Ekim 1993 günü vefat eden Mahmut Dikerdem'in Mehmet Ali ve Yaman isimli iki tane oğlu vardır (Güler, 2013: 13). Dikerdem'in; Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Sabahattin Ali, Abidin Dino, Orhan Veli gibi dostları vardır. Dikerdem'in edebiyat ile yakın bir ilişkisi vardır. *Yaprak*'ın 15 Ocak 1949 günü yayımlanan nüshasında şiir anlayışını şu cümlelerle ifade eder:

"Avrupa'da şiir, başka sanat kollarında olduğu gibi, ancak küçük bir aydın zümresinin anlayabileceği ve meşgul olabileceği bir iş olmaktan çıkıp, geniş kitlelerin duygu, heyecan ve düşünceleriyle beslenmeye başladığından beri, yavaş yavaş bütün suniliklerden, kendi özünde bulunmayan bayağı ve lüzumsuz sözlerden kurtulmuş, aydınlığa, tabiiğe yani gerçek güzelliğe doğru gitmiştir...Şâirin toplumla olan ilk bağı ise dildir. Nasıl olur da şair mümkün olduğu kadar büyük bir çoğunluk tarafından anlaşılacak istemez? Bu saadete ise ancak çoğunluğun, aydınlığın karşısında çıkmaktan korkmayan sanatkarlar erişir. Karanlıklara ve meçhullere bürünmeye çalışan sanat, açığa çıkınca çirkinliği gizlenemeyen makyajlı bir kadın gibi sahte ve iğrençtir. Gerçek sanat çiplak ve keskin de olsa aydınlıktan korkmaz. Avrupa'da dünyanın başka yerlerinde bu gerçek

hayatına başlaması için hiç düşünmeden sponsor olmayı kabul eder. O dönem için Çok ciddi sayılabilecek bir meblağ olan 500 lirayı hiç düşünmeden Necati Cumalı'ya teslim eder. Cumalı da bu parayı *Yaprak* dergisinin muhasebe işlerini takip eden Dora Güney'e verir (Cumalı, 1981: 11). Onun, bahse konu olan mecmuada, M.F, M. Fırtınalı ve Yaprak müstearıyla muhtelif yazıları⁶ yayımlanmıştır (Güler, 2013: 553):

“Derginin ilk sayısından Orhan Veli'nin ölümünden sonra yayınlanan son sayısına dek hemen hepsinde M. Fırtınalı ya da Yaprak imzasıyla yayımlanmış yazılarım vardır. 11. sayıya kadar kullandığım M. Fırtınalı takma adından resmi makamların kuşkulunup Orhan Veli ve Erol Güney üzerinde baskı yapmaları üzerine, politik nitelikteki yazılarımın Yaprak imzasıyla yayımlanmasını uygun görmüştük” (Dikerdem, 1981: 10).

Orhan Veli ve arkadaşlarını bu kadar desteklemesine rağmen derginin yayın politikasına ve dergiyle alakalı hiç bir işe karışmayan Mahmut Dikerdem'in gözünde Orhan Veli'nin ayrı bir yeri vardır:

“İsviçre dönüşümde Ankara'nın bilim ve sanat çevreleriyle kurduğum ilişkiler bana çok değerli dostluklar kazandırmıştı. Bugüne dek süre gelen ve bana onur veren bu dostluklar arasında, ne yazık ki pek kısa sürmüş olmasına rağmen, Orhan Veli'nin ayrı bir yeri vardır. Edebiyat dünyamızdan bir kuyruklu yıldız gibi geçip giden Orhan Veli'nin sanatı üzerine çok şey yazıldı. Türk şiirinde yaptığı devrim bütün yönleriyle incelendi ama onun ilerici insan yanı, toplumcu yazar kimliğinin yeteri kadar bilinmediği kanısındayım. Ben onu bu kimliği ile tanıdım.” (Güler, 2013: 553).

Mahmut Dikerdem, *Yaprak*'ın yayım hayatı boyunca bir defa tahkikata uğramıştır. O da derginin 1 Şubat 1950 tarihli nüshasında çıkan

çoktan öğrenildi ve sanat anlayışı zamanımızın şartlarına uygun, sağlam temeller üzerine oturtuldu” (Fırtınalı, 1949:1).

⁶ Mahmut Dikerdem'in M.F, M Fırtınalı ve *Yaprak* imzalarıyla yayımlanan yazıları şunlardır:

İleri-Geri, 1 Ocak 1949; Şiir Anlayışları, 15 Ocak 1949; Toplum İçinde Sanatkar, 1 Şubat 1949; Bilim Düşüncesi, 15 Şubat 1949; Köylü Tembel Mi, 15 Mart 1949; Düşünce Hürriyeti, 1 Nisan 1949; Harcanan İstidat, 1 Nisan 1949; Dergiler, 15 Nisan 1949; Tarih Karşısında Sorumluluk, 1 Mayıs 1949; Özel Hayat Romanları, 1 Mayıs 1949; Köylüyü Kalkındırmak İçin, 1 Haziran 1949; Kurutuluş Yolu, 15 Kasım 1949; Halk İçin, 1 Aralık 1949; Madde-Ruh, 15 Aralık 1949; 20. Yüzyıl Ortasında İnsan Hakları, 1 Ocak 1950; Halktan Çözülen Aydın, 15 Ocak 1950; Demokrasi'de Kahramanlık, 1 Şubat 1950; Kabahat Teknikte Mi, 15 Şubat 1950; Tarafsızlar, 1 Mart 1950; Aşırı, 15 Mart 1950; Birbirine Bağlı İşler, 1 Mart 1950; Halk Kültürü, 1 Mayıs 1950; Nelere Bağlanmalı?, 1 Haziran 1950; Yağmurdan Doluya, 15 Haziran 1950.

“Demokraside Kahramanlık” isimli yazıdır.⁷ *Yaprak* müstearıyla kaleme aldığı bu yazı üzerine, arkadaşı Erol Güney tevkifâta gider fakat orada karşı tarafın bütün zorlamalarına rağmen yazıyı kaleme alan kişi olarak Mahmut Dikerdem’in adını vermez. Mahmut Bey bu duruma daha fazla dayanamaz ve gerçeği itiraf ederek bahse konu olan yazıyı kendisinin kaleme aldığını itiraf eder. Fakat bu yazı münasebetiyle herhangi bir ceza almaz. Derginin yayın hayatı devam ederken Mahmut Dikerdem, 1955 senesine kadar devam edecek olan Kahire Büyükelçiliği Başkâtipliği’ne atanır (1950). Bu tayinden dolayı önce Mahmut Dikerdem’in *Yaprak* ile ilişkisi kesilir, devamında da *Yaprak*’ın yayım hayatı sona erer (Dikerdem, 1981: 24).

Orhan Veli Kanık

İstanbul’un Beykoz semtine bağlı Yalıköyü’nde 13 Nisan 1914 günü doğan Orhan Veli, Anafartalar İlkokulu’nun ana sınıfında eğitimine başlar. 1921 yılında ilköğrenimi için Galatasaray Lisesi’ne gider. Bu okulun dördüncü sınıfında babasının Ankara’ya tayin edilmesi üzerine eğitim hayatına, Ankara Erkek Lisesi’nde devam eder. Ankara’daki lise yıllarında Oktay Rıfat ve Melih Cevdet ile arkadaş olur. Bu üç arkadaş okul kooperatifinin finansörlüğünde, *Sesimiz* adlı bir dergi çıkarırlar. Bu okuldaki öğretmenleri arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Halil Vedat Fıratlı ve Yahya Saim Sinanoğlu vardır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi felsefe bölümüne kaydolun Kanık, 1936 senesinde eğitimini yarım bırakarak Ankara’ya geri gelir. Kısa bir süre PTT Genel Müdürlüğü Telgraf İşleri Reisliği Nizamlar Bürosu’nda çalışır. Aynı sene, Nahit Sırrı Örik’in desteğiyle, *Varlık* dergisinde şiirleri yayımlanır.⁸ 1936-1942 seneleri arasında *İnsan*, *Ses*, *Gençlik*, *Küllük*, *İnkılapçı Gençlik*, *Demet*, *İşte ve Aile* mecmualarında şiir ve nesirleri çıkar. Daha sonra Melih Cevdet ve Oktay Rıfat ile birlikte çıkardıkları *Garip* adlı şiir kitabıyla, Türk Edebiyatı’na Garip/Birinci Yeni ismi verilen yeni bir şiir akımı başlatırlar.

Askerlik görevini, 1945 senesinde, yedek subay rütbesiyle tamamlar. Ankara’ya dönerek Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu’nda işe başlayan Orhan Veli, 1947 senesinde görevinden istifa eder. Mehmet Ali Aybar’ın yayımladığı *Hür* ve *Zincirli Hürriyet* isimli gazetelerde, eleştirel yazılar

⁷ *Yaprak*, [Mahmut Dikerdem], *Demokraside Kahramanlık*, *Yaprak*, [1 Şubat 1950], Yıl:2, No:19, s.1

⁸ Bu şiirlerin büyük bir kısmında, “Mehmet Ali Sel” takma adını kullanır.

kaleme alır. Bir yıl sonra *Ulus* gazetesinde, “*Yolcu Notları*” başlığı altında makaleler yazar. 1 Ocak 1949’da arkadaşlarıyla birlikte, iki sayfalık *Yaprak* dergisini çıkartır. 15 günde bir yayımlanan derginin ömrü kısa sürdüğü için 28 sayıyla sınırlı kalır. *Yaprak*’ın yayım hayatı sona erince, İstanbul’a taşınır (1950). Aynı yılın Kasım ayında bir haftalığına Ankara’ya gelen Kanık, 10 Kasım 1950 gecesinde, onarım için kazılıp üstü kapatılmamış bir çukura düşerek ayağını incitir. Tekrar İstanbul’a dönünce bir arkadaş ziyareti sırasında aniden fenalaşması üzerine Cerrahpaşa Hastanesi’ne kaldırılan Orhan Veli, 14 Kasım 1950 günü vefat eder. Yakın arkadaşları tarafından 1 Şubat 1951 tarihinde son çıkarmış olduğu dergi olan *Yaprak* adına ve onun anısına *Son Yaprak*’ adlı tek sayı bir dergi yayımlanır. Görüldüğü üzere *Yaprak* dergisi, Orhan Veli’nin hayatının son döneminde ve şiir anlayışının üçüncü evresinde yer almış bir dergidir (Anday, 1994: 186).

Yaprak Dergisi

Yaprak, edebi hayatları Ankara Erkek Lisesi’nde başlayan, *Varlık* dergisiyle büyüyen ve Garip Hareketi ile daha da gelişen üç arkadaşın son durağıdır.⁹ Dergi, daha önce yazı ve şiirlerini yayımladıkları diğer dergilere göre biraz farklılık arz etmektedir.¹⁰ Tabi bu farklılığın sebeplerini, *Yaprak*’ın yayım hayatına başladığı yıllardaki sosyal ve siyasî atmosferde aramak daha doğru olur.

Derginin yayım hayatına başlamasına üç yıl kala yapılan (1946) seçimlerden sonra ortaya çıkan siyasî hava, her tarafı olduğu gibi Garipçileri

⁹ Orhan Veli’nin 1950 yılındaki vefatından sonra Oktay Rifat ve Melih Cevdet yollarına devam ederler.

¹⁰ Derginin isim babası Sabahattin Eyüboğlu’dur (Dikerdem, 1981: 24). 1949 ile 1951 yıllarında yayımlanan bir dergi olup 28 sayı yayımlanmıştır. [1 Ocak 1949’dan 15 Haziran 1949 tarihine kadar 12 sayı yayım hayatında kalan *Yaprak*, dört aylık bir ara dönemden sonra 1 Kasım 1949’da tekrar yayım hayatına döner ve bu seferki yayım süresi 15 Haziran 1950’ye kadar 16 sayı olarak devam eder. Her iki dönemde toplan 28 sayı yayımlanmıştır.] Her ayın biri ile on beşinde olmak üzere ayda iki defa yayımlanır. Fikir ve sanat gazetesi olarak kabul görür. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden kişi: Orhan Veli Kanık’tır. Son sayısı Orhan Veli’nin vefatından sonra Meziyet Bölükbaşı’nın yazı işleri sorumlusu olarak *Son Yaprak* adıyla 1 Şubat 1951 tarihinde yayımlanır. Bu sayıda Orhan Veli için yazılmış yazılar vardır. İlk sayısı 15 kuruş, son sayısı olan 28. sayı 20 kuruştur. Melih Cevdet Anday’a göre Orhan Veli sadece derginin sorumlusu değil; yönetmeni, işçisi, gönüllüsü, güvencesi ve sayfa düzenlemecisidir (Anday, 1981: 10). Tanpınar, *Yaprak* dergisini şu sözlerle değerlendiriyor:

“Bugünkü edebiyatçılar sadece mecmualar etrafında toplanıyorlar diyebiliriz. Bu hususta bir fikir verebilmek için yukarıda bahsettiğimiz *Yeni Mecmua* ve *Dergâh*’tan sonra bugüne kadar yalnız iki mecmuanın muayyen bir edebiyatçı grubunu, muayyen nazariye ve endişeler etrafında toplamış olduğunu söyleyelim. 1929 senesinde çıkan *Yedi Meşale*’den sonra hakiki ve insicamlı bir işbirliği Orhan Veli ve arkadaşlarının çıkardığı *Yaprak* (1949) *Mecmuası*’nda görülür.” (Tanpınar, 1977: 127).

de etkiler.¹¹ Bu etkileşime bir örnek vermek gerekirse Orhan Veli, Hasan Ali Yücel'in kurmuş olduğu Tercüme Bürosu'ndaki görevinden istifa eder, başka bir Garip üyesi olan Melih Cevdet Anday da pasif bir göreve nakledilir:

“Hasan Ali Yücel'in gözden düşmesi ile dolaylı da olsa önemli bağlantılar vardır. Yaprak kadrosunu oluşturan adlar, bakan olduğu yıllarda Yücel'in görev verdiği kişilerdi. Sabahattin Eyüboğlu, Tâlim ve Terbiye Dairesi üyesiydi. Orhan Veli, Erol Güney Tercüme Bürosu'nda, Melih Cevdet Anday Yayın Müdürlüğünde, ben (Necati Cumalı) Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nde çalışıyorduk. Oktay Rıfat, Milli Eğitim Bakanlığı'nda kısa bir süre çalıştıktan sonra Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne geçmişti. Yücel'in ayrılmasıyla bizler bakanlıkta istenmeyen kişiler durumuna düştük. Klasiklerin yayımı durmuş, Tercüme Bürosu bir-iki yıl içinde işlemez olmuştu. Orhan Veli, 1940 sonunda işinden ayrıldı. Anday, Kitaplıklar Müdürlüğü'nde değeri ile bağdaşmayacak bir göreve nakledilerek işi bırakmasına varacak manevi bir baskı altına alındı. Ben (Necati Cumalı), koruyucum diyebileceğim rahmetli Halil Vedat Fıratlı'nın Güzel sanatlar Müdürlüğü'nden uzaklaştırılmasından sonra bakanlıktaki havaya ancak altı ay katlanabildim. Yaprak dergisinin ilk sayısının çıkmasından sonra Ankara'dan ayrıldım. İzmir'de avukatlık stajına başladım.” (Cumalı, 1981: 11).

Bu yıllarda Ankara'da ikamet etmekte olan Sabahattin Eyüboğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Arif Dino, Abidin Dino, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, Erol Güney, Nusret Hızır, Mahmut Dikerdem, Cahit Sıtkı, Necati Cumalı gibi edebiyat ve sanat dünyasının isimleri sık sık bir araya gelerek muhtelif konularda sohbet ederler. İşte bu sanat ve edebiyat dünyasının isimlerini sıraladığımız üyeleri, Erol Güney ve Mahmut Dikerdem'in evlerinde toplandıklarında, kendi dünya görüşlerine uygun olan bir edebiyat dergisine olan ihtiyaçlarını dile getirirler. *Yaprak*, az önce isimlerini sıraladığımız sanat ve edebiyat ehlinin düşüncelerini ifade etmek için yayımlamayı düşündükleri bir dergidir:

“Köy Enstitüleri 1946'da kapatıldıktan bir müddet sonra Sabahattin Eyüboğlu Avrupa'ya gider. Paris'te bulunduğu Ağustos 1947- Eylül 1948'de 'Paris Mektupları' adıyla, oradaki kültür-sanat faaliyetlerini anlattığı yazılarını Varlık'a gönderir. Kardeş Mektupları'ndan anlaşıldığına göre

¹¹ Milli Eğitim Bakanlığı görevini yıllardır devam ettirmekte olan Hasan Ali Yücel'in yerine Reşat Şemsettin Sirel'in atanması bu duruma iyi bir örnek teşkil eder.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, tekrar üniversiteye dönebilmesi için Halk edebiyatı doktorası yapmasını tavsiye eder, kendisi orta çağ sanatı veya felsefede yoğunlaşmak ister. Sonunda dergicilikte karar kılıp Varlık benzeri bir dergi kurmayı tasarlar. Türkiye’ye dönünce şiir anlayışlarını desteklediği Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet ile Yaprak dergisini çıkarırlar.” (Uğurcan, 2012: 150).

Bu fikirden hareketle derginin alt başlığı –fikir sanat gazetesi- olarak düşünülmüştür.¹² Nihayet 1948 yılı sonlarına doğru Mahmut Dikerdem’in zaman zaman toplanılan Selanik Caddesi’ndeki evinde yapılan toplantıda, dergi çıkarmak için karar alınır (Dikerdem, 1981: 10 / Sazyek, 1996: 68).¹³ Derginin yazı kurulunda; Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat Horozcu, Melih Cevdet Anday, Erol Güney, Necati Cumalı yer alır. Kurulun alacağı kararları denetlemek için Sabahattin Eyüboğlu kurul dışında bırakılır.

Önceki bölümde ifade edildiği gibi derginin en büyük maddî destekçisi Mahmut Dikerdem’dir (Ay, 2009: 1251). Mehmet Ali Birand’ın dayısı olan Mahmut Bey, Türkiye’nin gelmiş geçmiş en genç ve en çabuk büyükelçisi olan kişidir. Aynı zamanda *Yaprak*’ı finanse eden ve başyazılarını yazan da odur. Dergi 15 kuruşa satılırken Mahmut Bey, Aşiyân’ın üst bölümüne gömülen Orhan Veli’ye 500 TL vermiştir (Er, 2009: 184; Korkmaz-Özcan, 2009: 279). Mahmut Şerafettin Bey vasıtasıyla maddî konular halledilmiştir fakat dergiyi basacak bir yayınevi bulunamaz. Bunun sebebi de yayınevlerinin siyasî sebeplerden dolayı dergiyi yayımlamak istememeleridir. Sonunda bu engel de aşılır ve dergiyi, *Yaprak* ekibi içinde bulunan Fethi Giray’ın aracılığıyla o zamanın Tarım Bakanı Cavit Oral’ın yayınevi basmayı kabul eder:

“O hafta Orhan’la baskı hazırlıklarına başladık. Orhan önce kendi başına birkaç basımevine başvurmuş olumsuz karşılık almıştı. Hafta içinde bir gün birlikte basımevi aramaya çıktık. Ulus’ta Maliye Bakanlığı’nın gerilerinde, Rüzgârlı Sokak’ta en azından on basımevine girdik çıktık. Hangisine gitsek, işlerinin çokluğundan söz ediyordu. İsteyecekleri parayı pazarlıksız vermeye hazırдық. Ama konuşmalar pazarlığa varmıyordu.

¹² Birçok dergi 8, 16, 32, 48 ve daha fazla formalar halinde çıkarken bu dergi, tek yaprak halinde ve iki sayfa olarak yayımlanır.

¹³ Melih Cevdet Anday’ın İstanbul’daki arkadaşı Şevket Rado’ya 6 Nisan 1946 günü yazdığı mektupta yer alan “bir de on beş günlük edebiyat gazetesi çıkarma projemiz var” ifadesinden derginin, yaklaşık 3 yıl öncesinden çıkarılmasının düşünüldüğünü anlıyoruz (İşli, 2014: 163).

Polisçe uyarılmışlardı. Yaprak'ı basmayacaklardı. Neyse ki sonunda rahmetli Fethi Giray araya girdi. Yaprak'ın Tarım Bakanı Cavit Oral'ın basımevinde basılmasını sağladı.” (Cumalı, 1981: 12).

Ve nihayet 1 Ocak 1949 tarihinde derginin ilk sayısı yayımlanır:

“1949 yılının yazına girmiştik. Haziran ayı Dışişleri memurları için en hareketli aydır, merkezden dış görevlere ve dışarıdan Merkeze atama ve nakiller bu ayda olur. Benim iki yıllık Merkez hizmetim çoktan dolmuştu fakat hiçbir kararnameye adım konmuyordu. Ne var ki, yaşantıma yeni bir renk katan ve beni Ankara'ya bağlayan bir uğraşın içine girdiğimden dış göreve gidemediğime üzülmüyordum. Bu zevkli uğraş, şair Orhan Veli ve daha bir kaç arkadaşla birlikte 1949 yılının ilk günü çıkarmaya başladığımız Yaprak adlı düşün ve sanat dergisiydi” (Güler, 2013: 553).

Yaprak, ilk çıktığı günlerde pek ilgi görmez. Bu dergi için her şeyini ortaya koyan Orhan Veli, bu durumla ilgili bazı dostlarından yardım istemek zorunda kalır:

“Sen [Şevket Rado] bizim Yaprak ile hiç alakadar olmuyorsun. Hâlbuki herkesten evvel senden ve Vâlâ Nurettin Bey'den bir alaka bekliyorduk. Ayrıca İstanbul'daki teşkilatımız zayıf. Siz birer vesile bulup bahsederseniz gazetenin duyulmasına ve yayılmasına yardım edebilir. Bu hususta himmetini esirgemeyeceğini umarım. Bu mektuptan Vâlâ Nurettin Bey'e bahsedersen memnun olurum.” (İşli, 2014: 51).

Sabahattin Eyüboğlu'nun önderliğinde ortaklaşa kaleme alınan, derginin yayın politikasını ifade ettiğini düşünülen ve *Yaprak* imzasıyla yayımlanan *Alış Veriş* manzumesi önem arz eder (Hızlan, 2014: 61):

Gül verir yonca alırız

Bülbül verir serçe alırız

Edebiyat verir yalın söz alırız

Şarkı verir türkü alırız

Tek ses verir çok ses alırız

Halı verir kilim alırız

Kara tahta verir hayat alırız

Diploma verir değer alırız

Lisan verir dil alırız

Tespîh verir pergel alırız

Hacıyağı verir zeytinyağı alırız

Meta verir fizik alırız

Turan verir memleket alırız

Hemşeri verir yurttaş alırız

Salon verir sokak alırız

Hazırlop verir alın teri alırız

Canan verir dost alırız

Gözyaşı verir ümit alırız.(Yaprak, 1949: 1).

Melih Cevdet Anday’ın anlattığına göre bu mısralar, Sabahattin Eyüboğlu’nun “*şarkı verir türkü alırız / edebiyat verir yalın söz alırız*” esinlemesi ile kaleme alınmıştır. (Anday, 1981: 10). Alış Veriş şiiri; aristokrat-şehirli Osmanlı kültürü karşısında demokratik halk kültürünü, teorinin karşısına pratiği, genelin karşısına bizzat insana has olanı koyduğunu ilan etmektedir (Uğurcan, 2012: 150). Derginin son sayısının yayımlandığı günler, aynı zamanda Demokrat Parti’nin iktidarı ele aldığı günlerdir (1950). Doğal olarak birçok yayın organında olduğu gibi Garip üyelerinin kaptan köşkünde buldukları bu dergi de zamanın mevcut iktidarına karşı muhalif bir tavır alır.¹⁴ Sadece muhalif bir tavır sergilemekle kalmazlar, aynı zamanda siyasî bir kimlik de sergilerler. Onların ortaya koydukları bu kimlik; Cumhuriyet’in temel ilkeleri ve buna dayanan devrimlerdir. Orhan Veli’nin bu dergideki taşlamalarının en büyük hedefi, Cumhuriyetin temel değerlerine ve aydınlanma hedeflerine yüzlerini dönmeyenlerdir (Doğan, 2008: 80).

Yaprak, o dönemde pek çok şairde görülen bireysel temalardan toplumsal temalara geçiş düşüncesinin/arayışının -el yordamıyla da olsa- bir nevi göstergesi gibidir. Böyle bir misyonu olan dergi, 1950 yılında

¹⁴ Dergiyi çıkaran kadronun siyasî kimlikleri ile bu mecmuada yayımlanan ürünlerin yansıttıkları siyasî görüntü bu durumun en güzel ispatıdır.

yayımladığı 28. sayı ile edebiyat dünyasına veda eder.¹⁵ Çok partili parlamenter sisteme geçiş döneminde yayımlanan dergi, sanata bakış açısı yönünden sonraki nesilleri etkilemiştir (Budak, 2005: 51). Yaprak dergisinde yazı ve şiirleri yayımlanan edebî şahsiyetler şunlardır:

Fethi Giray, Mahmur Şerafettin Dikerdem, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu, Sabahattin Eyüboğlu, Necati Cumalı, Ahmet Muhip Dıranas, Erol Güney, Orhan Kemal, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ceyhun Atıf Kansu, Metin Eloğlu, Sabahattin Kudret, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cahit Külebi, Suat Taşer, Abidin Dino, Hasan Cemil Çambel, Arif Dino, Tahir Baykurt, Cahit Saffet Irgat, Kemal Salgın, Ziya Osman Saba, Gönül Başaranoglu, Hüseyin Özkan, Eşref Üren, Cevdet Kudret Solok, Osman Darıcı, Talip Apaydın, İlyas Buyur, İsmail Cüceoğlu, M. A. Gürsoy, Mehmet Emin Yurdakul.

Orhan Veli ve Yaprak Dergisi

Birinci Yeni deyince ilk akla gelenlerden olan Orhan Veli, aynı zamanda *Yaprak* dergisinin de lokomotifi gibidir. Bu dergi, onun bir nevi yaşama gayesi olmuştur (Ay, 2009: 1251). Bu sebeple derginin ikinci sayısının yayımlanmasından sonra İstanbul'da yaşayan arkadaşı Şevket Rado'ya yazdığı mektup vasıtasıyla ondan, derginin tanıtılması için yardım talebinde bulunur:

“Gönderdiğin kitapları aldım. Çok teşekkür ederim. Baskı da çok hoşuma gitti. Belki Yaprak'ta bu şiirlerden bahsedeceğiz. Sen bizim Yaprak ile hiç alakadar olmuyorsun. Hâlbuki herkesten evvel senden ve Vâlâ Nurettin Bey'den bir alaka bekliyorduk. Ayrıca İstanbul'daki teşkilatımız zayıf. Siz birer vesile bulup bahsederseniz gazetenin duyulmasına ve yayılmasına yardım edebilir. Bu hususta himmetini esirgemeyeceğini umarım. Bu mektuptan Vâlâ Nurettin Bey'e bahsedersen memnun olurum.” (İşli, 2014: 51).

Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat, *Yaprak*'ın temel taşlarındandır ama bunlar içinde varını yoğunu kısaca bütün mesaisini bu dergi için sarf eden Orhan Veli'dir. Her üçü de derginin yayın kurulundadır, yazı ve şiirleri bu mecmuada yayımlanır ama Orhan Veli diğer ikisinden bir

¹⁵ Derginin tek maddî destekçisi Mahmut Şerafettin Dikerdem, 1950 Haziran ayında Kahire Büyükelçiliği Başkâtipliği'ne atandığı için Türkiye'den ayrılmak zorunda kalır (Dikerdem, 1981: 11 / Sazyek, 1996: 68).

adım öndedir. O, dergi için o kadar emek sarf eder ki; onun kapanışından vefatına kadar olan kısa süre zarfında kaleme aldığı beş şiirini (Gelirli Şiir, Delikli Şiir, Rubai, Yaşamak, Aşk Resmigeçidi) incelediğimizde yaşadığı bunalımı ve sıkıntıyı hissetmeme imkânı yoktur.

Herhalde Sabahattin Eyüboğlu'nun etkisiyle olsa gerek, Orhan Veli başta olmak üzere bu dergide yazan edebiyatçıların kaleme aldıkları manzumelerin, “halk olarak sanat” formülü çevresinde şekillendiği görülür (Seber, 1976: 74). Eyüboğlu'nun Yaprak'ın 10. Sayısında yayımlanan *Türküyle Kilim* adlı yazısı, sosyal gerçekçilik ve halk kültürüne dayalı bir sanata yöneldiğinin, bu sanatı öne süren politik bir anlayışı benimsediğini apaçık bir ispatıdır. Eyüboğlu'nun bu düşünceleri, sanatı iyice folklorla yaklaştırdığının başka bir delilidir. Çünkü o, İkinci Dünya Savaşı ertesinde Paris'te bulunduğu yıllarda, Batı'nın bu yüzyılda hiçbir dönemde olmadığı kadar folklorla açıldığını görmüştür (Eyüboğlu, 1949: 1). *Yaprak*'ın şiir yayımlama ölçülerinden birisi “*halka hizmet ve halka hitap*” cümlesiyle ifade edilmiştir. Yani bir bakıma Orhan Veli'nin de içinde bulunduğu Garipçilerin, şimdiye kadarki şiir çizgilerinde çok az yer işgal eden “*halk için sanat*” anlayışı, *Yaprak* ile birlikte biraz daha belirgin bir hale gelir.

Varlık ve *Garip*'te olduğu gibi bu dergide de “ironi ve yergi” vardır. Orhan Veli ve arkadaşlarının önceki yıllarda yayımlanan manzumelerinin temeli olan ironi ve yergi, burada da merkezdedir. Yalnız Garipçilerin *Yaprak*'ta, ironi ve yergiyi tercih etmelerinin öncekilerden farklı bir sebebi vardır. O da; gelir adaletsizliği ve yoksulluk gibi daha önce pek ilgilerini çekmeyen temaların, bu iki kavramdan [ironi-yergi] istifade edilerek verilmesidir. Önceki yıllarda küçük ve sıradan insanlar anlatılırken de ironi ve yergiden istifade edilmesine rağmen bu iki unsura, *Yaprak* evresindeki kadar çok sık başvurulmamıştır. Zaten Orhan Veli'nin *Garip*'teki afacan şiirlerinden sonra *Yaprak*'taki toplumsal yergi muhtevalı manzumeleri kaleme alması bunun en büyük delilidir (Seber, 2000: 115). Geçmişte ele aldıkları sıradan insan, özgürlük, aşk, yaşama sevinci, sosyal yaşantı, kent, ölüm ve çocuk konularının yerini; burada sosyal eleştiri alır.

Bir diğer dikkat çeken husus ise Orhan Veli ve bazı arkadaşlarının baştan beri sol düşünceye yakın/yatkın oldukları bilinmesine rağmen eserlerinde, bu dönemdeki kadar açık ve aleni olarak sol düşünceye yer vermemiş olmalarıdır. Adeta *Yaprak*, bu düşünceye sahip olanların, sola

açıldıklarının / dayandıklarının bir nevi ispatı gibidir. Yani herkesçe malum olanın, bilinenin bir şekilde ifşâsıdır (Sazyek, 2007: 45). En dikkate değer olan da önce *Varlık*'ta daha sonra *Garip* kitabında şiir üzerine yazıları yayımlayan Orhan Veli'nin, bu dergide şiir üzerine yazılmış yazısının olmayışıdır.

Orhan Veli, geçmiş yıllarda Ahmet Haşim'in "Bir Günün Sonunda Arzu" manzumesinin sonunda yer alan "bu dem gölde bir kamış olsam" mısrayla "rakı şişesinde balık olsam" dizesi ile alay etmişti. *Yaprak* günlerinde Orhan Veli'nin hedefinde yine Ahmet Haşim vardır. Orhan Veli, bu sefer Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte Ahmet Haşim'in "kapalı şiir" anlayışını hedef alır. Onlar, Haşim'in "kapalı şiir" tarzının karşısına "aydınlık" şiir düşüncesini koyarlar:

"Söyleyişi aydınlık tutmak şartıyla sosyal şiir kadar ferdi şiirle de halka hitap edilebileceğini düşünürler. Sabahattin Eyüboğlu, Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'tan oluşan dört manifeste göre; aydınlık şiiri karanlık ve kapalı yapan faktörler, şiirin konusu, dili, şairin kafasının bulanıklığı veya anlamı zenginleştirme isteği, bir de şiirdeki 'atlama' olgusu gibi faktörlerdir. En anlaşılmaz faktör olan atlamayı; iki mısra, iki söz arasındaki açıklık olarak tanımlayıp, atlamanın nerede estetik, nerede hantal biçimde kullanıldığını belirtirler. Eyüboğlu'na göre gündelik dilde, halk deyimlerinde kullanılan atlamanın çağdaş şiirde başarı kazanması, okuyucuyu yadırgatmayı benimsetme şartına bağlanmalıdır. Bu sonuca dayanarak, Yaprakçılar, şiir atlamaları içinde, kaynağı halkın dilinde olan atlamayı benimsediklerini ilan ederler." (Uğurcan, 2012: 151).

Yaprak ekibi, nasıl Ahmet Haşim ile ilgili yazılar kaleme alıyorsa, başkaları da onlarla ilgili düşüncelerini ifade eden satırlar yazarlar. Bu yıllarda muhtemelen müstear isim olduğu tahmin edilen İsmet Yazgan, Orhan Veli'yi hedef tahtasına koyarak, onun şahsında *Yaprak* ekibinin Türk şiirine zarar verdiğini ifade eder. İsmet Yazgan, *Edebiyat Alemi* dergisi vasıtasıyla Orhan Veli ve arkadaşlarına hücum eder. Tepkisinin amacı; ona göre Garipçilerin geçmiş yıllarda Türk edebiyatına verdikleri zararın aynısını, Garipçileri içerisinde barındıran *Yaprak* dergisinin de verdiğidir. Çünkü Yazgan'a göre bunlar, edebiyatı mecrasından çıkarmıştır. İsmet Yazgan'ın ilk yazısı, *Yaprak* dergisi ve bu dergide çıkan Orhan Veli'nin "Sizin İçin" ile

Oktay Rifat’ın “Ruh” adlı şiirleriyle ilgilidir.¹⁶ Yazgan, Yaprak ekibiyle tek başına uğraşamayacağını anlayınca Yusuf Ziya Ortaç ile Orhon Seyfi Orhon’u yardıma davet eder. (Sazyek, 1996: 295). Aslında İsmet Yazgan’ın bu tepkisi Orhan Veli ve arkadaşlarının önceki yıllarına ait bir eleştiri olduğu için *Yaprak* ile pek ilgisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla geç kalınmış, zamanı geçmiş bir tepkidir.

Derginin 28 numaralı son sayısının (15 Haziran 1950) yayımlanmasından, dolayısıyla derginin kapanmasından kısa bir süre sonra Orhan Veli vefat eder (14 Kasım 1950). Mahmut Dikerdem, Orhan Veli’nin vefatı ile *Yaprak* arasında bir ilişki olduğunu düşünür ve bu fikrini “*Yaprak’ın yayınlanmasına son verildiği gün Orhan çökmüştür*” cümlesiyle ifade eder (Dikerdem, 1981: 25). Kısaca söylemek gerekirse Orhan Veli’nin moral olarak çökme nedenlerinden birisi derginin kapanmasıdır.

Orhan Veli, sanat ve edebiyat kuramını, yazılarıyla değil, hayatı ve şiirleriyle gündeme getirmek istemiştir. Bunun en önemli iki göstergesi vardır. Bunlardan ilki Garip Mukaddimesi diğeri de *Yaprak* dergisindeki yazılarıdır (Seber, 1976:136). İşte bundan dolayı Orhan Veli için *Yaprak*, bu kadar önemlidir. Onun ile bu dergi arasındaki bağı, Mahmut Dikerdem’in şu sözleri ile daha da net bir şekilde ortaya çıkıyor:

“Ne var ki bu sevinçli ve coşkulu çalışma bizleri ne denli mutlu kılsa da Yaprak’ın karşılaştığı güçlükleri yenerek yayını sürdürmesine yeterli değildi, eğer Orhan Veli’nin inançlı, dirençli çabaları olmasa...Gerçekten de, ne her sayısı bir sanat olayı gibi karşılandığı halde derginin dağıtıcılarından bir türlü toplanamayan paralar, ne basımevlerinin hükümet baskısıyla oynadığı oyunlar Orhan Veli’yi yıldırıyor, bezdiremiyordu. Tüm zorluklara baskılara karşın Yaprak’ın bir buçuk yıl aksamadan yayını sürdürmesinin nedeni Orhan Veli’nin bu derginin işlevine verdiği önemde, onu yaşatmanın bir görev olduğuna içtenlikle inanmasında aranmalıdır. Yaprak, Orhan Veli’nin kısacık yaşamının son döneminde eriştiği ilerici, toplumsal kişiliği ile sanattaki ustalığının, ince beğenisinin karışımından doğan görkemli bir yapıtı olmuştur. Yaprak, Orhan Veli’nin bir tür militanlık döneminin damgasını taşır.”(Dikerdem, 1981: 11).

¹⁶ Orhan Veli Kanık, “Sizin İçin” *Yaprak*, 1 Mayıs 1949, No:9, s.1; Oktay Rifat Horozcu, “Ruh”, *Yaprak*, 1 Mayıs 1949, No:9, s.1

Sonuç

Garipçiler, Yaprak vasıtasıyla, kendilerinin mensubu oldukları hareketin toplumsal yapısına bir siyasî açılım eklemeyi hedeflerler. Bundan amaçları da yeniliğin/avangardın en son özelliği olan siyasî bir açılım ile en son hedeflerine ulaşmaktır (Sazyek, 2001: 180).

Derginin 1950 senesinde kapanması ve hemen akabinde Orhan Veli'nin vefatı, 1937 yılında başlayan Garip Hareketi'nin sözünü tamamladığının göstergesi olarak görülebilir.

Oktay Rıfat'ın başını çektiği halk şiirine yönelme, bu dönemde daha da ön planda yer alır.

Önceki yıllarda işlenmiş olan yoksulluk, gelir adaletsizliği gibi konular ironi ve yergi de ilave edilerek ele alınır.

Sol düşünceye veya bakış açısına sahip olduklarını bildiğimiz Orhan Veli ve arkadaşları artık bunu daha net ve aleni olarak gösterirler, dergiyi sol düşünceye açarlar.

Bu dergi, bireyselden toplumsuluğa geçişin bir nevi göstergesi gibidir.

Ayrıca Garip üçlüsünün *Yaprak* dergisi dönemindeki ve daha sonraki [1950'lerin sonlarına kadar olan] şiirleri göz önüne alınmaksızın Garip hareketinin bütün özelliklerini anlamak mümkün değildir. *Yaprak*, bu durumun ortaya çıkmasına da vesile olmuştur.

Orhan Veli'nin şiir anlayışını gösterdiği iki dergi vardır. Bunlardan birisi *Varlık*, diğeri *Yaprak*'tır.

Sonuç olarak *Yaprak*, edebiyat dünyasında var olmak için şahsî kabiliyet kadar bir çevreye ve maddî desteğe de ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

KAYNAKLAR

- AY. Y. M. (2009), “Türk Şiirinde Garip Hareketi”, *Turkish Studies*, Volume:4/I-II, Winter, s. 1227-1274
- ANDAY. M. C., (1981) Anılarla Yaprak Dergisi, *Milliyet Sanat*, N:34, s.10.
- ANDAY. M. C., (1994) *İmge Ormanları*, İstanbul: Adam Yayıncılık.
- BUDAK. A., (2005) *Edebiyat ve Hayat*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.
- CUMALI. N., (1981). “Anılarla Yaprak Dergisi”: *Milliyet Sanat Dergisi*, No:35, s.11.
- DİKERDEM. M. Ş., (1981). “Anılarla Yaprak Dergisi”, *Milliyet Sanat*, N.36, s.24.
- DOĞAN. M. H, (2008) *Türk Şiirinden Son Okumalar*, İstanbul: İkaros Yayınları.
- ER. T., (2009). *Ergüvaniler*, İstanbul: Destek Yayınevi.
- EYÜBOĞLU. S. (1949, 05), “Türküyle Kilim”, *Yaprak*, No:10, s.1.
- FIRTINALI. M., (1949, 01), [Mahmut Dikerdem], Şiir Anlayışları, *Yaprak*, No:2, s.1.
- GÜLER. Z., (2013), *Mahmut Dikerdem*, İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- HIZLAN. D., (2014), *Edebiyat Dönencesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- HOROZCU. O. R., (1949, 05), “Ruh”, *Yaprak*, No:9, s.1.
- İŞLİ. E. N., (2014), *Şevket Rado’ya Mektuplar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- KANIK. O. V., (1949, 05), “Sizin İçin” *Yaprak*, No:9, s.1.
- KARATAŞ. T., (2004), *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KORKMAZ. R. ÖZCAN T., (2009), “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı [1839-2000]*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- SAZYEK. H., (2007), “1920-1950 Şiiri” (Editör: Talat Sait Halman), *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Cilt:4.
- SAZYEK. H., (2001), *Modernizm Bağlamında Garip Hareketine ve Şiirine Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi 2000 Yılında Türk Şiiri Sempozyumu, 17 Kasım 2000, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- SAZYEK. H., (1996), *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Ankara: İş Bankası Yayınları.
- SEBER. C. S., (1976), *Şapkam Dolu Çiçekle*, İstanbul: Ada Yayınları.
- SEBER. C. S., (2004), *Toplu Tazılar- I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TANPINAR. A. H., (1977), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- UĞURCAN. S., (2012), *Edebiyatımız-II*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- YAPRAK, (1949, 01), Alış Veriş, *Yaprak*, No:1, s.1